

ZALÁN TIBOR

Kiállítás megnyitó

MAGYAR ÍRÓSZÖVETSÉG,

2015. MÁJUS 19-ÉN

Szeretik az istenek Bahget Iszkandert, hogy ilyen sok kiváló baráttal ajándékozták meg, akiknek az arca itt mereng a falakon! De félek attól, legalább annyira sújtják is az istenek Bahget Iszkandert, amennyire kiemelik a hétköznapokból, ha a barátai között ennyire sok a nehéz ember, az író! S ha már ilyen bölcsen összefoglaltuk mai mondandónk lényegét, beszéljünk könnyedebb dolgokról!

Mondjuk, egy kertről Kecskemét határában, amely egyszerre sugallja a paradicsom képzetét és a pavilonokkal sűrűn ellátott majálisok hangulatát. Jártam abban a kertben, sajnos, mindeddig nem eleget, és Iszkander jó gazda módján engem is körbevezetett a dzsungelnek túl átlátszó, kertnek túl bonyolult tartományán, és valahány helyen, mint egy-egy turisztikai megállóban az idegenvezető, elmondott valamilyen különös történetet; s talán ittunk is valamit, mondjuk pálinkát, valamennyi megálló után. Ez különben, s egyetértünk a halk befogadói méltatlankodással, „ha a kert mesélni tudna”-rovatba tartozik, ahogyan valameddig az is, hogy a kert így válik az emlékezés színhelyévé, az illanónak feltűnő rögzített pillanatok tárházává, raktárává. Az azonban feltétlenül a mostani eseményünkhöz kapcsolható, hogy a kiváló fotós nem csak a maga kedvére és kényelmére, szórakoztatására és gyönyörködtetésére hozta létre ezt a nem is oly’ kicsiny, varázslatos birodalmat. Hanem, a barátai miatt. Is, vallotta meg, a maga módján némi nyugtalan szerénységgel, nyugodt szerénytelenséggel, s valamennyi, nem is leplezett, büszkeséggel. Hogy ők is le tudjanak ülni valahol, kecskeméti időzésük közben; kapkodós életükben legyen néhány olyan óra, amikor nem a határidők és az elhatározások fenyegetettségében, hanem az öntudatlan felszabadulás észrevétlenül bekövetkező mámorában lézengenek. Furcsa szó ez a *lézengés*, nehezen megengedhető tartalmakat takar, de jó, hogy van ilyen is. Amikor nem prezentálunk, hogy egy komoly szót is belekeverjek ebbe a szövegbe, hanem átolvadunk a tétlenkedés nem feltétlenül gazdaságtalan állapotába. Tétlenkedni annyi, mint felelősség nélkül gondolkodni. Az agy látszólag pihen, miközben öntudatlanul is rögzít, alkot, jelesen, a semmittevés jelnek túl erős mítoszát teremt meg. És ilyenkor, ebben az állapotban, már csak részletkérdés, hogy arcunk előtt kattogni kezd-e egy fényképezőgép, vagy sem, hogy meztelenre vetkőztetve ragad-e meg bennünket a pillanatban, vagy otthagya ebben a különös nyugalomban. Persze, nem ilyen egyszerű ez sem. Mert az arc meztelenebb tud lenni a testnél, árulkodóbb, kiszolgáltatottabb annál; és mindenképpen máshogy működik, mint megannyi más, ami gesztussal összeállva szolgál az életünkben.

Bevallom, nem tudom miből, hogyan áll össze egy portré-fotó. Csak sejtem. Adott hozzá egy arc a vonásokkal, egy arc a tekintettel, s egy arc – a szemlélő tekintetében megfogalmazódva.

Mondják, az ember harminc fölött már felelős az arcáért. Bahget Iszkander ennek jegyében, hihetetlen tudatossággal, és egyben tapintattal, ragadja el a pillanatokra modellé változó író-barátok arcát a gépe számára. Itt történik meg a fontos határ-át-lépés, amelyet talán úgy tudnánk a legpontosabban megfogalmazni: a fotós lesz felelős, válik felelőssé, helyettünk, némi felmentést adva talán, az arcunkért. A nem ellopott, de fölismert tekintetekért, az időn által és túl is árulkodóvá vált vonásokért, s amiről eddig még nem beszéltünk, a műért – amelynek tükröződnie kell a fotó számára megragadott arcban –, már, ha valóban írókról, művészekről van szó. Nyugodtan jelenthetem ki, ebben az esetben minden kétséget kizáróan írókról, jeles irodalmárokról van szó, nézzünk csak körbe!

A jó fotós engedi felszabadulni, elszabadulni képeinek a tárgyát. Iszkander is ilyen, hihetetlen türelemmel várja ki, hogy a sors megjelenjék az arcon. Megjelenik, és akkor – kattogtat. Hogy mi is itt a képek tárgya? Nyilván az író-barátok léttel és művel hitelesített létezése. Ha végignézek ezeken az arcokon, észreveszem, hogy egy idő után elnehezül a szemlélődésem. Valamennyi portré mögött élet és mű van – legyen bár derűs, akár nevetős, vagy éppenséggel töprenkedő is az –, egyetlen szóba gyűrve ezt a kettősséget: mély és őszintén átélt szenvedés. Az alkotás megszenvedése, ugyanakkor a megszenvedett bizonyosság megkönnyebbült nyugalma, néhol derűje, néhol csak jóleső fáradtsága. Takart seb, avagy festett vérzés, merül fel a régi és jól ismert kérdés. Kinek-kinek mi áll jól – s hogy kinek mi, ez az igazán árulkodó a megragadottságban.

Bahget Iszkander, meglepetésemre, két részre osztotta a mai kiállítását. Egyik a barátokról készült portrék anyaga. Ez a könnyebb, más nézőpontból szemlélve, a nehezebb része a kiállítás történet el- és felmondásának. A másik egy hajdani történés – akár riportfotóknak is beillő, lám, így és ennyire dolgozik az eltelt idő – dokumentumaiból áll össze. Már erősen múlt az akkori nagyon is aktuális jelen, már csak – vagy elsősorban – dokumentumok, legendák az akkor az időben ártatlanul belemártott arcok. A legendás lakitelki találkozóról van szó. Ám, hogy kerül a csizma az asztalra? A művész-portrék és az életkép-történés-portrék között alig van megteremthető átjárás. Ha igen, azt mindenképpen a közös – és nem feltétlenül múlékony – szellemiségben ragadhatjuk meg. Lakitelek ma már, kis túlzással, történelem. És minden túlzás nélkül is az. Elnézve a képeket, élőkön és halottakon töprengve, azon kell eltűnődjünk, hogy ennek a művészetében zárkózott, életében teljesen nyitott embernek, aki Bahget Iszkander, hogyan volt érzéke azt a pillanatot megragadni, amikor, ha rövid időre, egy-két napra is, az irodalom, az írók voltak a politika mozgatói, vagy szerényebben szólva, szólítva, elmozdítói. Furcsa, borzongató érzés nézni az akkori szereplőket, talán főszereplőket, ma, deresedő hajjal, a veszteségeinket számolva, az innenső oldalról. A fotóst akkor is az arcok izgatták, és lehet, hogy igaza volt ebben: az arcokra ráírta magát a közelmúlt története, belevésődött a múlt, sajnála-

tosan hitelesebben, mint ami a történetből mára kialakult – és (itt következik egy kimondhatatlan, kiolvashatatlan szó) romlékonyhatatlanul. De ez megint egy más történet.

Bahget Iszkander az arcok megragadásának (is) a művésze, az arcokon megjelenő jelenségek krónikása. A múltat fogalmazza újra a jelenben, a jelent kínálja föl a jövőnek, anélkül, hogy bármiféle erőszakot is tenne azon. Íróbarátaim a szerény címe a kiállításnak, „itt éltek, éltünk, üzenem nektek, eljövendők”, húzódik meg a láthatatlan írás az arcok mögött. Nem az a kérdés, téved-e a fotós az arcok, a személyek kiválogatásában. A kérdés az, lesz-e jövő, amelyik számba veszi ennek a szíriai-magyar fotóművésznak a jelenkori számadását az írói jelenlétről, jelenkorról...

Zalán Tibor